

CHAPTER «PHILOLOGICAL SCIENCES»

LINGUISTIC GLOBALIZATION: PROBLEMS OF LANGUAGE SOVEREIGNTY

ЛІНГВІСТИЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ МОВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

Lyudmyla Boyarova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-049-0-23>

Abstract. Integrational processes on a worldwide scale engender the interaction between the languages of the world, a phenomenon which scholars define as linguistic globalization. These processes have created the need for a common system of language communication among nations. This function has been taken up by American English. The subject of our study is the linguistic reality of modern globalization. Our goal is to investigate the interaction of global English with other language systems, as exemplified by the Ukrainian language. In our study we will examine various views with regard to global English, characterize its influence on other language systems, analyze system-internal possibilities of Ukrainian as a recipient language on the basis of language data drawn from the area of tourism, and prognosticate with regard to the functioning of English as a global language. Our study includes the following sections: “The plurality of opinions”, “A challenge to language specificity”, “Ukrainian as a recipient language”, “Prognosis”. The methods and technique of our investigation are stipulated by its goal, its tasks and the characteristics of the analyzed data: general scientific methods of analysis and synthesis; the descriptive method which enables the systematization of linguistic data, its interpretation and the making of generalizations; the technique of selection which enables the delineation of linguistic units. The material presented points to the conclusion that

¹ PhD in Philology, Associate Professor,
Professor at the Department of the Ukrainian Language,
Kharkiv National University named after V.N. Karazin, Ukraine

the national language of Ukrainians, as a recipient language, is capable of utilizing the resources of its linguistic system, simultaneously undergoing change resulting in growth of the language system due to linguistic and extralinguistic factors. The forms of interaction of a global language with another national language can be not only constructive, but also destructive: when English words and expressions displace language-inherent units and become substituted in their place, and when the tendency grows to use anglicisms for naming not only new concepts but also well-known ones. The present time dimension of the development of the current processes of globalization is as yet not adequate to enable thorough conclusions about their influence on national language systems. Linguistic globalization cannot, therefore, be viewed from only one perspective: as exclusively negative (pessimistically) or as exclusively positive (optimistically). One must admit that at present there is no alternative to “American English” in the process of facilitating the current international communication, which leads to the formation of a new bilingual world map. In this age of globalization there is a need for nations to preserve their cultural and linguistic self-identity, since there is the danger that they may lose their language as a medium of national identity when crucial spheres of their life and activities, particularly the domain of specialized communication, become totally engulfed by a “global language”. All challenges to language resulting from modern globalization are foremost reflected within the area of terminology of each language, since it is this part of the lexicon which is most sensitive to technical and cultural change, and thus of utmost importance to human communication. Ukraine needs to develop a strategy for the further development of its national language within the modern globalized world. The Ukrainian nation should not detach itself from cultural processes of the 21st century and thus remain isolated within its own cultural and linguistic borders. Nevertheless, it is necessary to control the process of Ukraine’s entering into the globalized world.

1. Вступ

Глобалізаційні процеси охоплюють усі найважливіші сфери буття людини: соціальну, економічну, інформаційну, комунікативну, культурну тощо. Термін «глобалізація» в його сучасному значенні вперше вжито в англійській мові в 60-і роки ХХ століття, однак до широкого наукового обігу він увійшов набагато пізніше. На початку ХХІ століття

деякі вчені наголошували на тому, що глобалізація ще не стала таким всеохопним процесом і явищем, як про це почали писати [22], однак світ швидко інтегрується, і на сьогодні відбулися кардинальні зміни в усіх галузях життя і діяльності людей. Об'єднувальні процеси планетарного масштабу не можливі без взаємодії мов світу, яку науковці кваліфікують як лінгвістичну глобалізацію. У словнику з глобалістики [6], лінгвістичну глобалізацію витлумачено як процес надзвичайно активного взаємопроникнення мов в умовах глобалізації, якому властиве домінування англійської мови.

Наукове вивчення глобалізаційних процесів почалося з теоретичного осмислення змін, що відбуваються в економічному, політичному та соціальному житті людства, однак із часом постали й інші питання, на які потрібно дати відповіді: глобалізація і мовна політика, глобалізація і національна ідентичність, глобалізація і національна культура, глобалізація і національна мова тощо. У лінгвістичній літературі з'явилися роботи глобалізаційної тематики, у яких мови та їхня взаємодія досліджуються в контексті світових об'єднувальних процесів. Зарубіжні вчені приділяють велику увагу мовним питанням, що виникли на сучасному етапі розвитку цивілізації і стають усе більш актуальними [1; 3; 4; 7; 8; 10; 11; 12; 13; 15; 16; 18; 19; 25; 30; 31; 32; 33 та ін.]. 2006 року був опублікований англійською та російською мовами міжнародний міждисциплінарний енциклопедичний словник із глобалістики, який протягом десяти років укладали 647 авторів (відомі науковці, філософи, політичні та громадські діячі) із 58 країн світу [6]. Це унікальне у світовій лексикографічній практиці видання, у якому подано з різних, іноді полярних, позицій процеси глобалізації, головні тенденції розвитку світу, його виклики та конфлікти. В українському мовознавстві також з'явилися наукові розвідки, у яких національна мова досліджується в контексті глобалізаційних процесів [2; 5; 9; 14; 16; 17; 21; 22; 23; 24; 26; 27; 28; 29 та ін.]. Такий аспект вивчення української літературної мови є новим, і він передбачає багатовекторний аналіз її як однієї з розвинених мов сучасного світу. Теоретичне осмислення розвитку і функціонування мови українців у глобалізаційну добу потребує вивчення взаємодії глобальної мови з мовами світу, дослідження складу та структури національної мови, що зумовлює актуальність цієї наукової розвідки. Предметом дослідження є лінгвальні реалі-

лії сучасної глобалізації, мета статті – дослідити взаємодію глобальної англійської мови з іншими мовними системами на прикладі української мови. Завдання дослідження: розглянути різні думки щодо глобальної англійської мови, схарактеризувати вплив цієї мови на інші мовні системи, проаналізувати системні можливості української мови як мови-реципієнта на матеріалі туристичної термінології, спрогнозувати подальше функціонування англійської мови як глобальної. Мета і завдання визначили структуру основного тексту. Методи та методика дослідження зумовлені його метою, завданнями й характером аналізованого матеріалу: загальнонаукові методи аналізу й синтезу; описовий метод, який уможливує систематизування мовного матеріалу, його інтерпретацію та узагальнення; методика вибірки для виокремлення мовних одиниць.

2. Плюралізм думок

У науковій літературі неоднозначне ставлення до глобалізації: з одного боку, вона розглядається як етап у розвитку людства, який відкриває нові перспективи для світової спільноти й організує її життя на вищому рівні; з другого – висловлюється занепокоєння, що глобальні процеси впливають не лише на економічне життя кожного народу, а опосередковано також на його національну ідентичність і культуру.

Цивілізаційні інтеграційні процеси в економіці, торгівлі, культурі тощо потребують міжнародної мови як засобу спілкування світової спільноти. У лінгвістичних дискусіях про подолання мовного бар'єру здебільшого пропонувалося ввести спільну допоміжну мову, тобто перейти на глобальний білінгвізм [12, с. 84]. Спроби створити штучні мовні системи як наднаціональні засоби комунікації себе не виправдали, і з другої половини ХХ століття такою «загальносвітовою» мовою де-факто стала трансформована базова англійська мова (її називають «американською англійською»), яка на цей час «перемогла» інші поширені у світі мови – арабську, іспанську, китайську (діалект Мандарин), німецьку, португальську, російську, французьку – та є міжнародним засобом спілкування насамперед у спеціальній комунікації. У глобалізованому світі лише англійці й американці, для яких англійська мова рідна (близько 80% населення США), можуть володіти однією мовою, натомість інші нації змушені бути білінгвами або полі-

лінгвами. Деякі лінгвісти вважають американський варіант англійської мови саме тією універсальною мовою, яку можна використовувати скрізь і поширення якої є необхідним у добу інтеграційних процесів. У науковій літературі висловлена думка, що цю мову слід перейменувати на «Globalese», оскільки нею користується більшість народів світу для взаєморозуміння. Деякі вчені наголошують, що відповідно до чисельних пропозицій відомих лінгвістів ООН повинна надати «Globalese» офіційного статусу «глобальної мови» [4].

Англійська мова в американському варіанті виконує функції спільної для сучасних народів мови контактування, вплив якої на мовні системи дедалі збільшується, унаслідок чого англізми з'являються в мовах різної типології (у науковій літературі є розбіжності у тлумаченні поняття «англізм»), тому конкретизуємо: ми вживаємо це поняття в широкому розумінні і вважаємо англізмом слово або словосполучення, запозичене з англійської мови, класичної чи американського варіанта, яке ввійшло до вжитку в іншу мову в незміненому або зміненому вигляді). У лінгвістиці неодноразово висловлена думка, що функціонування однієї з природних мов як засобу спілкування у світовому масштабі є дискусійним. Заслуговує на увагу стаття І. Пантелєєвої «Глобалистическая картина мира: универсальный язык – миф или реальность?», у якій глибоко проаналізовано спроможність англійської мови стати унікальним засобом комунікації в епоху «універсальної (глобальної) цивілізації» [20]. На думку науковиці, намагання зробити одну з природних мов універсальною в планетарному масштабі є суперечливим. І. Пантелєєва розглядає основні вимоги до такої мови й доводить необґрунтованість надання англійській мові статусу «глобальної мови» сучасності. Свою концепцію вона будує на кількох твердженнях, зокрема таких: *lingua franca* не повинна ідентифікуватися з конкретною етнічною групою, релігією, ідеологією, але англійська мова є соціальним кодом, що відбиває мовну картину світу тих людей, для яких вона рідна; поширення англійської мови сприймається багатьма народами як втрата національної ідентичності; люди, які обирають англійську мову як засіб спілкування, говорять, власне, різними варіантами англійської мови, тобто вона набуває виразного місцевого колориту. Відзначимо, що американський лінгвіст Mario Pei, оцінюючи деякі розвинені мови (грецьку, латинську, французьку, англій-

ську, іспанську, італійську, німецьку, російську, китайську, фінську) з погляду їхньої спроможності бути універсальним засобом спілкування в сучасному світі, підкреслює, що англійська мова погано стандартизована, а її фонетична система, вимова, граматики, правопис є найзаплутанішими у світі [31, с. 225]. У лінгвістиці сформувався інший погляд на глобальну мову, і науковці мають зважати на такі застереження щодо англійської мови, оскільки вони ставлять під сумнів використання її як всесвітньої другої мови для кожного народу. Швидкість поширення цієї мови в культурно-інформаційному просторі народів світу випереджає теоретичне осмислення цього явища науковцями, тому є потреба аналізувати вплив англійської мови на розвиток національних мов, зокрема української.

3. Виклик мовній самобутності

В. Михальченко наголошує, що «в сучасному світі національні мови функціонують в умовах боротьби світових мов за поширення у всьому світі, з одного боку, і прагненням решти мов продовжити своє існування, не лише використовуючи світові мови як функційно другі, але й зберігаючи суспільні функції своєї мови, актуальні для народу – носія мови – з другого» [19, с. 41]. У визначенні лінгвістичної глобалізації, поданому в словнику з глобалістики, акцентовано, що саме англійська мова домінує у процесі взаємопроникнення мов у глобальному світі. Англійська з'являється в сучасних мовах світу великою мірою внаслідок поширення новітніх комп'ютерних технологій, більшість із яких інтенсивно створюється з другої половини 90-х рр. XX століття в Сполучених Штатах Америки, тобто в англійськомовному світі, що сприяє утвердженню англійської мови як глобальної і становить об'єктивну причину їхньої появи в національних термінофондах. «Оскільки інформаційно-комунікаційні технології мають відношення до всіх сфер сучасного життя і постійно впливають на розвиток суспільства й окремої людини, то вони, таким чином, є сучасним універсальним і багатофункціональним інструментом розвитку держави та суспільства в глобалізованому світі» [24, с. 11]. В останні десятиріччя у природничих науках використовують, окрім аналітичних, обчислювальні методи, тому велика кількість комп'ютерних термінів увійшла в термінологію фізики, біології, астрономії та інших галузей знань про будову, вла-

стивості й перетворення живої та неживої природи. З удосконаленням засобів поширення, зберігання, подання й оброблення інформації для фахівців набуває особливого значення засвоєння українською мовою термінів з англійської мови.

Лінгвісти зафіксували не лише конструктивні форми взаємодії англійської мови з іншими національними мовами, але й деструктивні, зокрема те, що англійські слова і словосполучення поступово заступають питомі одиниці. Науковці вбачають у цьому загрозу етномовній багатоманітності світу й пишуть про експансію «глобальної» мови, зокрема через Інтернет, що становить реальну загрозу національним мовним системам. Наприклад, в українській мові поширюється тенденція використовувати англізми для номінування не лише нових понять, але й добре відомих. У першому випадку не активізуються питомі словотвірні засоби, а в другому – з ужитку поступово зникають власне українські мовні одиниці. Опитування мовців засвідчує, що чим вищий рівень знання англійської мови у респондента, тим позитивніше ставиться він до вживання запозичень не лише у професійній мові, але й у повсякденному вжитку. Науковці вважають, що таке використання англізмів є даниною моді або невмінням (чи небажанням?) перекласти англійські слова українською мовою.

Зазначені явища в сучасній українській мові властиві й іншим мовним системам, зокрема лінгвісти акцентують увагу на тому, що американізми можуть позбавити класичну англійську мову самобутності, оскільки британці все частіше використовують їх, ігноруючи еквівалентні одиниці в своїй мові. Так, на думку С. Максимова, вплив американського варіанта англійської мови на британський є безперечним. «Про це свідчать навіть промови колишнього прем'єр-міністра Великобританії Ентоні Блера, мова ведучих програм БіБіСі (BBC presenters) та взагалі мова багатьох британських ЗМІ» [17, с. 129]. Дослідники сучасної німецької мови відзначають, що в деяких галузях суспільного життя вона виводиться з ужитку англійською [32; 33]. Зокрема в німецькій мові є комп'ютерні терміни, а також слова, уживані в технологіях інтернету, запозичені з англійської мови: *eMail*, *Browser*, *onLineBanking*, *surfen* тощо. Деякі англізми використовуються замість німецьких еквівалентів: *chatten* витісняє *plaudern*, а *downloaden* – *herunterladen*. Науковці наводять аналогічні приклади також стосовно

інших мов, і в теоретичних роботах, автори яких розглядають мовний аспект глобалізаційних процесів, досить часто вживається слово «експансія» щодо «глобальної» англійської мови. На сьогодні є підстави говорити про вплив глобалізаційних процесів на розвиток національних мов світу, зокрема про те, що в них швидко збільшується кількість слів і словосполучень з англійської мови. Сучасні англізми часто не мають еквівалентів в інших мовах, що затруднює їхнє декодування в чужому мовному просторі.

Одним із викликів глобалізації вважається небезпека втрати мовної ідентичності народів, в інформаційному просторі яких поширюється «глобальна» мова. Мовна спільнота має реагувати на це, і деякі країни подали приклад, як можна захищати національний мовний простір від втручання в нього «глобальної» мови. Так, у Франції чинний до сьогодні закон Тубона 1994 року, що зобов'язує громадян країни використовувати французьку мову в усіх сферах їхнього життя і діяльності та передбачає штрафні санкції за порушення цього закону. Верхня палата французького парламенту схвалила законопроект, за яким уживання в суспільному житті англійських слів замість французьких карається великим штрафом. До законопроекту додано словник, що містить англійські слова і вирази, заборонені до вжитку у різних документах, рекламі тощо. Французьку модель захисту національної мови від появи в ній великої кількості англізмів запроваджує Литва. У Німеччині, Італії, Японії та інших країнах складають списки слів з «американської англійської мови» і законодавчо вилучають їх зі засобів масової інформації. В Україні проблеми національної мови, пов'язані з інтеграційними світовими процесами, ще не стали складником державної мовної політики, а є об'єктом уваги науковців. Відповідно немає перепони на законодавчому рівні експансії англійської мови в національний мовний простір українців.

4. Українська мова як мова-реципієнт

На початку 90-х рр. XX століття змінилося суспільно-політичне життя України, що стало підґрунтям для якісних змін в українській мові, яка впродовж багатьох десятиліть мала несприятливі умови для функціонування і розвитку та зазнавала тотального зросійщення. Це призвело до появи в мові українців великої кількості невиправданих

кальок із російської мови, непродуктивних словотвірних моделей та врешті до змінення вектора її розвитку. У посттоталітарний період почався перегляд норм на всіх мовних рівнях, і на сьогодні зі сфери кодифікування української мови та зі сфери її функціонування усунуто багато слів і форм, що не відповідають системі національної мови, натомість запропоновано до активного вживання питомі мовні одиниці. Водночас наприкінці ХХ століття – на початку ХХІ століття розвиток української мови залежить не лише від поновлення її національної ідентичності, але й від глобалізаційних процесів, що поступово охоплюють всі сфери життя і діяльності людини. «Глобалізація загострює боротьбу за панування в інформаційному просторі. Йдеться не тільки про суперництво між медіа-концернами, але й між національними мовами. На функціональну нішу російської мови в Україні дедалі більше претендує не тільки українська, але й англійська мова» [2, с. 144].

У словниковому складі сучасних літературних мов найшвидше розвивається термінологія як раціонально значущий та найінформативніший його складник, що реагує на новітнє в науці й суспільстві і стає все важливішою для сучасної комунікації людей. На цьому шарі лексики відбиваються мовні виклики й суперечності глобалізаційної доби, що потребує спеціального аналізу та теоретичного осмислення. Адаптування англізмів в українській мові розглядаємо на матеріалі туристичної термінологіки в певному аспекті – словотвірному. Цей шар української спеціальної лексики, сформований на межі термінологій кількох галузей (готельно-ресторанної, географічної, транспортної, економічної, банківської справи, спорту тощо), стрімко розвивався останніми десятиліттями в Україні та в світі. Сучасна індустрія туризму має нову поняттєву базу порівняно, наприклад, із серединою минулого століття, що позначається на складі і структурі фахової лексики. Українська туристична термінологіка – це одна із сучасних мовних підсистем, до яких найбільше зайшло англійських термінів і номенів, і це дає підстави вважати, що вона формується переважно під впливом глобальної англійської мови.

Чуже слово у процесі запозичання зазнає змін на різних мовних рівнях. «Його укорінення у новому мовному середовищі передбачає певні трансформації зовнішньої форми, особливо коли у контакті перебува-

ють генетично й географічно віддалені мови із різною структурною організацією, як синтетична українська мова та аналітична англійська мова з ознаками кореневого типу» [5, с. 134]. Переважна кількість запозичень, пройшовши стадію ізольованого функціонування в мові українців, починає підпорядковуватися її нормам і включається у процеси словотворення в ній. Українська мова реагує на входження в неї великої кількості чужомовних одиниць: для адаптування запозичень з'являються «буферні механізми» внаслідок активізування питомих моделей (словотвірних, морфологічних, акцентологічних, орфографічних тощо). У науковій літературі наголошується, що важливим показником засвоєності чужого слова є його входження до словотвірної системи мови-реципієнта.

Українська мовна система запозичує здебільшого терміни-іменники, і найтиповішими способами творення похідних одиниць від них є афіксація, осново- і словоскладання. В аналізованій термінолексичі суфіксальний спосіб утворення нових слів від іменникових англізмів превалює серед інших морфологічних способів. Так, до цих запозичень можуть приєднуватися питомі суфікси *-н-*, *-ов-*, *-ев-* для творення відносних прикметників: *брендинг – брендинговий, кейтеринг – кейтеринговий, кемпінг – кемпінговий, коледж – коледжний, круїз – круїзний, ланч – ланчевий, мотель – мотельний, онлайн – онлайнний, паркінг – паркінговий, сервіс – сервісний, чартер – чартерний*. Серед туристичних спеціальних одиниць, утворених від основ англійських термінів, префіксальний спосіб словотворення не поширений.

Мовний аналіз засвідчує, що в українській туристичній термінолексичі широко вживані терміни-словосполучення, утворені за моделлю «S + S», із апозитивним зв'язком між компонентами, один із яких є англізмом, а другий компонент може бути питомим, англійським або запозиченим з іншої мови, наприклад: *бар-холодильник, блок-чартер, бренд-менеджер, велнес-готель, віп-зала, віп-клієнт, віп-обслуговування, віп-особа, віп-персона, віп-тур, інтернет-туризм, інсентив-тур, клуб-готель, міні-готель, онлайн-путівник, пекідж-тур, пік-тайм, пул-бар, резорт-готель, реліз-період, снєк-бар, тайм-чартер, топ-менеджер, тур-менеджмент, фітнес-тур, шатл-сервіс, шоп-тур* (зауважимо, що в англійській мові сполучення слів з апозитивним зв'язком пишуться без дефіса). На відміну від інших українських галузевих

термінологій у спеціальній мові туризму складні терміни від англійських основ не творяться. Складні англізми, що функціонують в аналізованій термінолексичі, утворені поєднанням двох основ у мові-проценті, наприклад: *автокар, аеропорт, глобтротер, скейтборд*.

Поданий мовний матеріал містить приклади приєднання до чужих основ питомих формантів та слів. У науковій літературі такі мовні одиниці називають гібридними і вважають захисним механізмом мови. Особливу увагу звернено на поєднання чужомовних слів із українськими словами: «Масове проникнення запозичень з незвичайною для української мови структурою основоскладання почасти пом'якшується їхньою здатністю до гібридизації слів, коли запозичені основи поєднуються з питомими словами мови» [14, с. 194]. Поява гібридних форм є свідченням того, що англізм функціонує в українській мові вже не ізольовано і включився у процеси словотворення в ній. Автори ґрунтовної монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» [14] наводять велику кількість мовних одиниць із чужомовними та українськими основами, серед яких найбільше гібридів з англійськими основами. До монографії додано кілька таблиць «Словотвірні гнізда, мотивовані неозапозиченнями», із яких одержуємо інформацію, що в наведених словотвірних гніздах англізми мають таку кількість дериватів: *шоу* – 31, *піар* (із графічними варіантами) – 49, *мас-медіа (медіа)* – 53, *бізнес* – 92, *Інтернет* (із графічними варіантами) – 96. У кожному з цих словотвірних гнізд велика кількість слів-гібридів, наприклад, від англізму *Інтернет* утворено 34 гібриди. Зауважимо, що в монографії зафіксовано слова, що з'явилися в сучасній українській мові до 2008 року, і на сьогодні словотвірні ланцюжки адаптованих англізмів поповнилися новими гібридними формами. В останніх лексикографічних працях кодифіковані такі мовні одиниці: *інтернет-безпека, інтернет-білет, інтернет-видання, інтернет-вузол, інтернет-доступ, інтернет-запис, інтернет-застосування, інтернет-злочинність*. Водночас велика кількість новітніх англізмів уживається лише в запозиченій формі та не набула українських словотвірних афіксів чи не приєдналася до українських основ. Словотвірна активність англізмів, що зайшли до туристичної термінолексичі, певною мірою залежить від часу запозичання слова мовою-реципієнтом. Наприклад, від давніше запозичених англізмів *ваучер, комфорт* і

лізинг засобами української мови утворено такі словотвірні ланцюжки: *ваучер* – *ваучерний*, *ваучеризувати*, *ваучеризація*; *комфорт* – *комфортний*, *комфортність*, *комфортно*; *лізинг* – *лізинговий*, *лізингодавець*, *лізингоодержувач*, *лізингоотримувач*.

Англізми з'являються у сфері функціонування мови, але нормативними вони стають, якщо потрапляють до сфери фіксування мови, тобто коли їх кодифікують. Велика кількість туристичних термінів і номенів англійського походження не зафіксована в українських словниках. Головною причиною вважаємо новизну цих запозичень, які ще не повністю засвоїлися в мові українців. Серед некодифікованих новітніх туристичних англізмів назвемо такі: *інкамінг*, *інсайдинг*, *кайонінг*, *каучсерфер*, *каучсерфінг*, *кемп*, *кінгсайз*, *рафтинг*, *румінг*, *ситинг*, *сьют*, *туроперейтинг*. Несистемно кодифіковано низку мовних одиниць, які широко вживані на сьогодні у фаховому спілкуванні (наприклад, *ангрейд*, *караванінг*, *лоукост*, *хостел*), що загальмовує їхнє входження до системи української мови. Автори сучасних лексикографічних праць обмежено подають деривати від англізмів, а в деяких випадках не фіксують їх (навіть якщо вживання цих похідних одиниць у мовленні фахівців має високу частотність). Розроблення певних рекомендацій щодо кодифікування новотворів від запозичених слів стає нагальною потребою в українській лексикографії.

До сучасної термінології, зокрема туристичної, заходить багато англізмів, що не мають однослівного еквівалента в українській мові, наприклад: *botel* – «готель на воді», *rotel* – «пересувний готель-вагон», *treehotel* – «готель на дереві». Англійське слово здебільшого замінює українське словосполучення-відповідник, і це підтримується тенденцією до економії мовних засобів, що є одним із загальних законів розвитку мови (О. Есперсен, А. Мартіні). Тому можна припустити, що поступово англізми витіснятимуть у мовленні українців відповідні словосполучення, а за умови кодифікування цих слів їхнє вживання замість словосполучень стане системним: *ботель*, *ротель*, *тритель*. Наприклад, лексикографи зафіксували в словниках різного типу англізм *мотель*, і на сьогодні з фахового та побутового спілкування номінація «готель для автотуристів» вийшла з ужитку. Попри те, що зараз увиразнюється тенденція до збільшення інформативності тексту шляхом його мінімізування, зокрема компресії інформації в одному знаці,

серед науковців є думка, що під час перекладу чужомовних термінів треба шукати такі мовні засоби, які найточніше розкривають зміст поняття для фахівців, а це може бути в деяких випадках лише словосполучення (О. Кочерга, Є. Мейнарович).

Однією з особливостей сучасної туристичної термінології є велика кількість номенклатурних назв. Ці назви набули в міжнародному туризмі умовних словесних або літерних позначень здебільшого на базі англійської мови (іноді з додаванням цифр). Наприклад, назви типів розміщення туристів: *SGL* – одномісний номер, *DBL* – двомісний номер, *TRIPL* – тримісний номер, *EXB* (*extra bed*) – додаткове ліжко; назви типів краєвидів із вікон номера: *BV* (*Beach view*) – вид на пляж, *GV* (*Garten view*) – вид на сад, *OV* (*Ocean view*) – вид на океан, *MV* (*Mountain view*) – вид на гори, *SV* (*Sea view*) – вид на море. Такі скорочення в туристичній індустрії, зумовлені потребами швидкої і точної ділової комунікації, уможливають міжнародне спілкування фахівців. Водночас вони поступово заміщують в українській туристичній термінологіці аналітичні назви, компоненти яких питомі або питомі й запозичені.

Мовний туризм є дотичним явищем до процесу запозичання. Глобалізаційні процеси спричиняють появу саме англізмів у всіх мовах світу, і досить часто ці мовні одиниці витісняють із ужитку питомі назви відомих понять, що викликає стурбованість і негативну реакцію у науковців та посилює туристичні тенденції в мовознавстві. Новітні англізми входять до української мови, поступово стають зрозумілими та зручними для її носіїв і все частіше вживаються в мовленні українців, особливо молоді. Наприклад, в аналізованій термінологіці англізми *camp*, *cleaner*, *housekeeping*, *visitor*, *service*, *supervisor* замінюють такі питомі назви: *табір* – кемп, *прибиральник* – клінер, *домоведення* – хаузкіпінг, *відвідувач* – візітор, *обслуговування* – сервіс, *керівник* – супервайзер (*супервізор*). Для подальшого засвоєння цих англізмів українською мовою визначальним буде кодифікування / некодифікування їх у лексикографічних працях.

У сучасній туристичній галузі з'являється велика кількість нових понять, які мають бути швидко номінованими. Час для номінативних процесів у сучасних мовах обмежений, що й зумовлює «англізацію» української туристичної термінологіки. Умотивовану наявність чу-

жих мовних одиниць в українській туристичній термінолексичі не вважаємо негативним явищем, однак українцям слід розробляти поняттєву базу в туристичній індустрії і відповідно власний фундамент термінотворення.

Терміни і номени англійського походження з'являються в українській туристичній термінолексичі через мовні (внутрішні) та поза-мовні (зовнішні) причини. Серед зовнішніх причин головними є відкритість інформаційного простору в добу глобалізації; інтеграція українців у світові цивілізаційні процеси; англо-американський вплив на культурний простір українського народу; посилення впливу мас-медіа та реклами на українців; потреба узгодити номінативно-поняттєву базу української туристичної термінолексичі із сучасними тенденціями й нововведеннями в світовому туризмі. Серед внутрішніх причин запозичання слід виділити такі: відсутність питомих мовних одиниць для найменувань нових понять, що з'явилися в міжнародному туризмі; універсалізація й інтернаціоналізація лексики сучасних мов; наявність внутрішньоструктурного потенціалу в українській літературній мові для освоєння англійських слів, які заходять до неї. Головними шляхами входження мовних одиниць англійського походження до мови українців є усне запозичання та писемне (книжне). Якщо за радянських часів до вісімдесяти відсотків чужих слів з'являлося в українській мові через російську мову, то в сучасній Україні запозичання українцями англійських слів відбувається здебільшого без мов-посередників.

Викладений матеріал дає підстави для висновку, що національна мова українців відкрита до запозичень і має потенціал для освоєння чужомовних слів. Як мова-реципієнт вона зреалізує свої системні можливості, змінюючись при цьому, що є розвитком мовної системи, зумовленим лінгвальними та позалінгвальними чинниками. Взаємодія глобальної англійської мови з мовою українців може інтенсифікувати внутрішні процеси в національній мові, зокрема в її термінології. Слушну думку висловив Б. Ажнюк: «Розхитуючи мовну норму і дестабілізуючи мовне життя, глобалізація дає водночас і значний імпульс для оновлення й розвитку української мови, зростання її інформаційного ресурсу й розширення функціональної сфери» [2, с. 150].

Укорінення англійських слів у системі української мови простежується не лише на словотвірному рівні, але й на фонетичному (повне або часткове

пристосування англійської вимови, графіки та орфографії до української), морфологічному (набуття граматичних категорій, яких немає в мові-джерелі, але вони наявні в мові-реципієнті), семантичному (зрушення в семантиці цих одиниць або набування ними нових значень) та синтаксичному (утворення словосполучень зі словами англійського походження).

5. Прогнозування

Полярність думок про «глобальну» англійську мову засвідчує, що таке розширення функцій природної мови потребує подальшого теоретичного осмислення. На сьогодні немає однозначної думки щодо перспективи цієї мови як засобу міжнаціонального спілкування, однак можна вже говорити про те, що вона стає другою «рідною» мовою для найбільш освіченої і соціально активної частини світової спільноти. Кількість людей, які знають англійську мову і для яких це фахово необхідно в глобалізованому світі, зростає і зростатиме далі. Популярною стала ідея використання як засобу міжнародної комунікації, насамперед у професійно-ділових сферах, такого варіанта англійської мови, який має дещо спрощену граматику, обмежений у соціальному плані словниковий склад та певні порушення у фонетиці і просодії [13, с. 951]. Тобто йдеться про різновид мови, позбавлений специфічних культурних рис, який одержав кілька синонімічних назв: «Global English», «International English», «New World English», «World Standart English» та ін. «<...> Найімовірніше англійська мова саме в спрощеному стандартизованому своєму варіанті зможе виконати функції мови-посередника для міжнаціонального спілкування» [8, с. 30]. Однак у деяких працях «<...> активно заперечується той факт, що англійська мова стає національно нейтральною під час крос-культурної комунікації і що поширення англійської мови є природним і раціональним процесом у світі, який об'єднується» [8, с. 31]. Підстав для цієї думки кілька, одна з них, що неможливо нейтралізувати жодну мову, оскільки вона національно специфічна на всіх своїх рівнях. І все ж можна спрогнозувати, що саме такий варіант, який має обмежений мовний континуум порівняно з класичною англійською мовою, стане з часом справді універсальним засобом світової комунікації й основою міжнародного співробітництва, і це може нівелювати низку проблем, пов'язаних із лінгвістичною глобалізацією, які є на сьогодні.

Світові інтеграційні процеси формують єдиний інформаційний простір, а отже, уніфікують науковий поняттєвий апарат, насамперед у таких сферах, як комп'ютерні та інформаційні технології, економіка, політика. Із розвитком глобалізації інтенсифікується процес запозичання англійських слів, і кількість таких мовних одиниць в українській мові, як і в інших мовних системах, збільшиться. Чужомовні словотвірні елементи, передусім англійські, братимуть активну участь у процесі словотворення: у мові українців з'являться гібридні новоутворення, зростатиме дериваційний потенціал чужомовних префіксоїдів і суфіксоїдів, до словотворення залучатиметься все більше запозичених основ, розвиватимуться різні способи адаптування запозичених слів. Можна спрогнозувати, що й надалі українські мовці пристосовуватимуть запозичення до системи своєї мови, і вона поповниться мовними одиницями, утвореними від новітніх англізмів за питомими словотвірними моделями.

Як уже зазначено, у науковій літературі вплив глобалізації на розвиток національних мов, окремі вияви якого схарактеризовані вище, осмислюється по-різному й відповідно висловлюються протилежні погляди: від негативного оцінення глобалізаційних процесів до визнання їхнього позитивного значення для мови кожної нації. Ми вважаємо, що часовий вимір розвитку сучасних глобалізаційних процесів недостатній для ґрунтовних висновків про їхній вплив на національні мовні системи, зокрема термінологію. І навіть обнадійлива думка відомого російського лінгвіста В. Іванова, висловлена 2004 року, що «мовні наслідки глобалізації і комп'ютеризації несподівані: безсумнівним є провал ідеї *melting pot* – котла, де начебто переварюються всі мови, замінювані нібито американською англійською» [10, с. 90], має бути перевірена часом. Тому на сьогодні не можна розглядати лінгвістичну глобалізацію в одній площині: лише негативно (песимістично) чи позитивно (оптимістично). З одного боку, володіння англійською мовою забезпечує взаєморозуміння у світовій комунікації, що особливо важливо в добу інтеграції. З другого боку, тотальне використання англійської мови не лише впливає на лексичний склад та словотвір національних мов, але з часом може обмежувати сферу їхнього живання, зумовлюючи при цьому втрату деяких функцій. На думку В. Михальченко, «досліджуючи функціонування національних мов в

епоху глобалізації, ми повинні пам'ятати про те, що існують сфери спілкування, у яких національна мова не може бути замінена жодною іншою мовою. Маються на увазі сфери національної культури – радіо, телебачення, художня література, театр, школа. Особливу роль у збереженні і культивуванні національної мови разом зі сферою сімейного спілкування відіграють сфери словесної культури» [19, с. 41]. Наукова мова нації також не може бути замінена англійською мовою для спеціальних цілей (ESP). Український народ століттями виробляв свій термінофонд на національному ґрунті, водночас приймаючи те, що запропонували інші народи в науково-технічному поступі світу, і його треба зберігати. Останнім часом зростає значення внормувальної діяльності суб'єктів мовного планування, яка може спрямовувати динамічні процеси в мові.

Усі учасники глобалізаційних процесів, щоб зберегти сучасну мовну мапу світу, мають дотримуватися ідеї культурного й мовного плюралізму, і тоді вживання «глобальної» мови – це лише засіб установлення контактів між людьми нової цивілізаційної епохи, а не механізм руйнування їхньої національної ідентичності, культурної самобутності й мовної свідомості. Великого значення набуває державна мовна політика, яка має захищати національну мову й водночас не відокремлювати її від цивілізаційних процесів, які є незворотними.

6. Висновки

Безпрецедентно швидкий розвиток інформаційних технологій у сучасному світі, перехід фахової та приватної комунікації людей у віртуальний простір, поява великої кількості віртуальних товариств, соціальних мереж – усе це впливає на розвиток кожної мови світу, сприяє її уніфікації. Водночас формується нова філософія мови, змінюється взаємодія мовних систем у світі, з'являються нові аспекти лінгвістичних досліджень.

Слід визнати, що на сьогодні немає альтернативи «американській англійській мові», оскільки саме вона уможливило сучасну міжнародну комунікацію, що формує нову білінгвальну мапу світу. У глобалізаційну добу посилився вплив англійської мови на інші мовні системи, зокрема українську, що збільшило кількість слів і словосполучень англійського походження в мовно-інформаційному просторі

кожного народу. Українська мова має системні можливості приймати чужі слова й адаптувати їх на всіх мовних рівнях. Взаємодія «глобальної» мови з українською мовною системою може бути позитивною, але також простежується небезпечна тенденція використовувати англізми не лише для номінування нових понять, а й добре відомих, що вже названі українцями. В умовах глобалізації на українських лексикографів покладена велика відповідальність за кодифікування кожного англізму, адже це може визначати «долю» питомого слова або вживаного словосполучення, оскільки саме сфера фіксування пропонує мовцеві нормативні одиниці й рекомендує уживати їх у сфері функціонування.

Народам треба зберегти в добу глобалізації свою культурну й мовну самоідентифікацію, оскільки є небезпека, що вони втрачати-муть сприйняття рідної мови як засобу національної ідентичності за умови тотального входження «глобальної мови» в найважливіші сфери їхнього життя і діяльності, зокрема фахової комунікації. В Україні має бути визначена стратегія подальшого розвитку національної мови українського народу в сучасному інформаційному просторі. Українська нація не повинна відокремлюватися від цивілізаційних процесів ХХІ століття, залишатися в межах лише свого культурно-мовного простору, однак процес увіходження її в глобалізаційний світ має бути контрольованим.

Список літератури:

1. Авакова О.В., Белова Н.М. Культурно-лінгвістические аспекты в процессе глобализации. *Право. Экономика. Безопасность*. 2016. № 3(9). С. 116–119.
2. Ажнюк Б. Лінгвістичні аспекти глобалізації в Україні. *Мовні конфлікти і гармонізація суспільства : Матеріали наукової конференції: 28-25 травня 2001 року*. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. С. 144–150.
3. Алпатов В.М. *Глобализация и развитие языков. Вопросы филологии*. 2004. № 2(17). С. 23–27.
4. Артемьева Е.Ю. Глобальный английский как фактор сохранения языкового плюрализма в международном сообществе. *Вестник Нижегородского университета имени Н.И. Лобачевского. Серия : Международные отношения, политология, регионоведение*. 2003. № 1. С. 363–375.
5. Битківська Я.В. Словотвірне укорінення англізмів у сучасну українську мову способом суфіксації. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія : Мовознавство*. 2009. Вип. 2(17)–1(18). С. 133–145.

6. Глобалистика : Международный междисциплинарный энциклопедический словарь [Гл. ред. : И. И. Мазур, А. Н. Чумаков]. Москва – Санкт-Петербург – Нью-Йорк : «ЕЛИМА» ; «Питер». 2006. 1160 с.
7. Елистратов В.С. Глобализация и национальный язык. *Вестник Московского университета. Серия 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2004. № 4. С. 21–28.
8. Ерохина Н.В. Языковой вопрос глобального мира. *Известия Пензенского государственного педагогического университета имени В.Г. Белинского : Гуманитарные науки*. 2009. № 15. С. 30–34.
9. Жиденко Л.А. Вплив процесів глобалізації на еволюцію української термінології. *Наукові праці : Науково-методичний журнал. Серія : Філологія. Мовознавство*. Миколаїв : Видавництво ЧДУ імені Петра Могили, 2009. Вип. 119 (106). С. 11–14.
10. Иванов В.В. *Лингвистика третьего тысячелетия: вопросы к будущему*. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 208 с.
11. Иоселиани А.Д. Философия языка в эпоху глобализации [Philosophy of language in the globalization era]. *Актуальные вопросы современной науки*. 2015. № 1(4). С. 125–128.
12. Кабачки В.В. Язык мой, камо грядеши? Глобализация, «глобанглизация» и межкультурная коммуникация. *Язык в парадигмах гуманитарного знания: XXI век*. Санкт-Петербург : СПбГУЭФ, 2009. С. 78–97.
13. Кильдибекова Т.А., Рябцева А.С. Лингвистический аспект глобализации. *Вестник Башкирского университета*, 2011. Т. 16. № 3 (I). С. 949–953.
14. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
15. Косырева М.С. Глобальный язык и лингвистическая глобалистика. *Успехи гуманитарных наук*. 2019. № 7. С. 172–175.
16. Кургузов А.О. Глобалізація: мовний аспект. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 86. С. 132–136.
17. Максимов С. Англійська як «міжнародна допоміжна мова» епохи глобалізації на європейському просторі. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2010. Вип. 89(2). С. 126–130.
18. Михайлова А.Г. Глобализация языковых процессов в современном обществе. *Культура в фокусе научных парадигм*. 2018. № 7. С. 131–137.
19. Михальченко В.Ю. Национальные языки в эпоху глобализации : языки России и Монголии. *Вопросы филологии*. 2010. № 1. Т. 34. С. 39–47.
20. Пантелеева И.А. Глобалистическая картина мира : универсальный язык – миф или реальность? *Интеллект. Особистість. Цивілізація : тематичний збірник наукових праць із соціологічно-філософських проблем*. Донецьк : Дон НУЕТ, 2007. Вип. 5. С. 118–125.
21. Радчук В. Українська мова в контексті глобалізації лінгвосфери. *Українська мова*. 2002. № 3. С. 3–14.

22. Северинчик О.П. Україна в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів : проблеми та перспективи. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. Київ : ІВЦ «Політехніка», 2009. Вип. 2. С. 96–103.

23. Семигінівська Т.Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Філологія*. 2007. № 1. Т. 2. С. 45–49.

24. Скалацький В. Інформаційне суспільство : сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2006. 17 с.

25. Снеговая О.А. Глобализация как социокультурный процесс : дисс. ... кандидата филологических наук. Ростов-на-Дону, 2007. 131 с.

26. Цимбаленко Є. Мовні парадокси у глобалізаційних процесах. *Стиль і текст*. 2010. Вип. 11. С. 45–51.

27. Чемеркін С.Г. Глобалізація і сучасні лінгвістичні процеси. *Мовознавство*. 2013. № 1. С. 59–65.

28. Чередниченко О. Мова і культура у контексті глобалізації. *Українознавство*. 2006. № 3. С. 154–157.

29. Шлєіна Л. Мова у контексті глобалізації. *Українознавчий альманах*. 2012. Вип. 9. С. 366–369.

30. Hjarvard S. The Globalization of Language. How the Media Contribute to the Spread of English and the Emergence of Medialects. *Nordicom Review*. Nordicom : Gothenburg University, 2004. No. 1–2. Pp. 75–97.

31. Pei M. One Language for the World. New York : Biblo and Tannen, 1968. 291 p.

32. Unger K. The Process of Globalization – The Process of Anglicising German Culture and Language? München ; Ravensburg : GRIN Verlag, 2004. 9 p.

33. Woznicki K. Protokolle zur Globalisierung der deutschen Sprache / Protocols on the Globalization of the German Language. Berlin : Kadmos, 2007. 227 p.

References:

1. Alpatov V.M. (2004) Globalizatsiya i razvitiye yazykov [Globalization and Development of Languages]. *Voprosy filologii*, no. 2(17), pp. 23–27. (in Russian)

2. Artemeva E.Yu. (2003) Globalnyi angliiskii kak faktor sokhraneniya yazykovogo plyuralizma v mezhdunarodnom soobshchestve [Global English as a Factor in Preserving Language Pluralism in the International Community]. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta imeni N.I. Lobachevskogo. Seriya: Mezhdunarodnye otnosheniya, politologiya, regionovedenie*, no. 1, pp. 363–375. (in Russian)

3. Avakova O.V., Belova N.M. (2016) Kulturno-lingvisticheskie aspekty v protsesse globalizatsii [Cultural and Linguistic Aspects in the Process of Globalization]. *Pravo. Ekonomika. Bezopasnost*, no. 3(9), pp. 116–119. (in Russian)

4. Azhniuk B. (2002) Lihnvistychni aspekty hlobalizatsii v Ukraini. [Linguistic Aspects of Globalization in Ukraine]. Proceedings of the *Movni konflikty i harmonizatsiia suspilstva (Ukraine, Kyiv, May 28-25, 2001 roku)*, Kyiv: Vydavnycho-polihrafichniy tsentr «Kyivskiy universytet», pp. 144–150. (in Ukrainian)

5. Bytkivska Ya.V. (2009) Slovtvirne ukorinennia anhlizmiv u suchasnu ukrain-sku movu sposobom sufiksatsii [Penetration of Anglicisms into Wordformation in Modern Ukrainian through Suffixation]. *Naukovi zapysky TNPU im. V. Hnatiuka. Seriya: Movoznavstvo*, vol. 2(17)–1(18), pp. 133–145. (in Ukrainian)
6. Chemerkin S.H. (2013) Hlobalizatsiia i suchasni linhvistychni protsesy [Globalization and Modern Linguistic Processes]. *Movoznavstvo*, no. 1, pp. 59–65. (in Ukrainian)
7. Cherednychenko O. (2006) Mova i kultura u konteksti hlobalizatsii [Language and Culture in the Context of Globalization]. *Ukrainoznavstvo*, no. 3, pp. 154–157. (in Ukrainian)
8. Elistratov V.S. (2004) Globalizatsiya i natsionalnyi yazyk [Globalization and National Language]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 19: Lingvistika i mezhkulturnaya komunikatsiya*, no. 4, pp. 21–28. (in Russian)
9. Erokhina N.V. (2009) Yazykovoï vopros globalnogo mira [Global World Language Issue]. *Izvestiya Penzenskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo uni-versiteta imeni V.G. Belinskogo: Gumanitarnye nauki*, no. 15, pp. 30–34. (in Russian)
10. Ioseliani A.D. (2015) Filosofiya yazyka v epokhu globalizatsii [Philosophy of Language in the Globalization Era]. *Aktualnye voprosy sovremennoi nauki*, no. 1(4), pp. 125–128. (in Russian)
11. Ivanov V.V. (2004) *Lingvistika tretogo tysyacheletiya: voprosy k budushchemu* [Linguistics of the Third Millennium: Questions to the Future]. Moscow: Yazyki slavyanskoj kultury. 208 p. (in Russian)
12. Kabakchi V.V. (2009) Yazyk moi, kamo gryadeshi? Globalizatsiya, «globangli-zatsiya» i mezhkulturnaya komunikatsiya [My Language, Quo Vadis? Globalization, «Globanglicization» and Intercultural Communication]. *Yazyk v paradigmakh gumanitarnogo znaniya: XXI vek*. St. Petersburg: SPbGUEF, pp. 78–97. (in Russian)
13. Kildibekova T.A. & Ryabtseva A.S. (2011) Lingvisticheskii aspekt glo-balizatsii [Linguistic Aspect of Globalization]. *Vestnik Bashkirskogo universiteta*, vol. 16, 3 (I), pp. 949–953. (in Russian)
14. Klymenko N.F., Karpilovska Ye.A. & Kysliuk L.P. (2008) *Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrainskomu leksykoni* [Dynamic Processes within the Modern Ukrainian Lexicon]. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho, 336 p. (in Ukrainian)
15. Kosyreva M.S. (2019) Globalnyi yazyk i lingvisticheskaya globalistika [Global Language and Linguistic Globalistics]. *Uspekhi humanitarnykh nauk*, no. 7, pp. 172–175. (in Russian)
16. Kurhuzov A.O. (2006) Hlobalizatsiia: movnyi aspekt [Globalization: Linguistic Aspect]. *Kultura narodov Prychernomoria*, no. 86, pp. 132–136. (in Ukrainian)
17. Maksimov S. (2010) Anhliiska yak «mizhnarodna dopomizhna mova» epokhy hlobalizatsii na yevropeiskomu prostori [English as an «International Auxiliary Language» in the Era of Globalization within the European Space]. *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. Kirovohrad: RVV KDPU imeni V. Vynnychenka, vol. 89(2), pp. 126–130. (in Ukrainian)
18. Mazur I.I. (ed.), Chumakov A.N. (ed.). (2006) *Globalistika: Mezhdunarodnyy enciklopedicheskii slovar* [Global studies: International encyclopedic dictionary]. Moscow–St.Petersburg, New York: “ELIMA” Publ., “Piter” Publ. 1160 p.

19. Mikhailova A.G. (2018) Globalizatsiya yazykovykh protsessov v sovremennom obshchestve [Globalization of Language Processes in Modern Society]. *Kultura v fokuse nauchnykh paradigm*, no. 7, pp.131–137. (in Russian)

20. Mikhalchenko V.Yu. (2010) Natsionalnye yazyki v epokhu globalizatsii: yazyki Rossii i Mongolii [National Languages in the Era of Globalization: The Languages of Russia and Mongolia]. *Voprosy filologii*, no. 1, vol. 34, pp. 39–47. (in Russian)

21. Panteleeva I.A. (2007) Globalisticheskaya kartina mira: universalnyi yazyk – mif ili realnost? [A Globalistic View of the World: Myth or Reality?]. *Intelekt. Osobystist. Tsyvilizatsiia: tematychnyi zbirnyk naukovykh prats iz sotsiologichno-filosofskykh problem*. Donetsk: Don NUET, vol. 5, pp. 118–125. (in Russian)

22. Radchuk V. (2002) Ukrainska mova v konteksti hlobalizatsii linhvofery [The Ukrainian Language in the Context of Globalization of the Linguistic Sphere]. *Ukrainska mova*, no. 3, pp. 3–14. (in Ukrainian)

23. Semyhinivska T.H. (2007) Vplyv hlobalizatsii na movu yak aspekt kultury suspilstva [The Influence of Globalization on Language as an Aspect of a Society's Culture] *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Seriia: Filolohiia*, no. 1, vol. 2, pp. 45–49. (in Ukrainian)

24. Severynchuk O.P. (2009) Ukraina v konteksti intehratsiinykh ta hlobalizatsiinykh protsesiv: problemy ta perspektyvy [Ukraine in the Context of Processes of Integration and Globalization: Problems and Perspectives]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Politolohiia. Sotsiologhiia. Pravo: zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv: IVTs «Politehnika», vol. 2, pp. 96–103. (in Ukrainian)

25. Shlieina L. (2012) Mova u konteksti hlobalizatsii [Language in the Context of Globalization]. *Ukrainoznavchyi almanakh*, vol. 9, pp. 366–369. (in Ukrainian)

26. Skalatskyi V. (2006) Informatsiine suspilstvo: suchasni teorii ta modeli (sotsialno-filosofskyi analiz) [Information Society: Current Theories and Models (a Social Philosophical Analysis)] (PhD Thesis), Kyiv, 17 p. (in Ukrainian)

27. Snegovaya O.A. (2007) Globalizatsiya kak sotsiokulturnyi protsess [Globalization as a Sociocultural Process] (PhD Thesis), Rostov-on-Don, 131 p. (in Russian)

28. Tymbalenko Ye. (2010) Movni paradoksy u hlobalizatsiinykh protsesakh [Language Paradoxes in Globalization Processes]. *Styl i tekst*, vol. 11, pp. 45–51. (in Ukrainian)

29. Zhydenko L.A. (2009) Vplyv protsesiv hlobalizatsii na evoliutsiiu ukrain-skoi terminolohii [The Influence of Globalization Processes on the Evolution of Ukrainian Terminology]. *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal. Seriia: Filolohiia. Movoznavstvo*. Mykolaiv: Vydavnytstvo ChDU imeni Petra Mohyly, vol. 119 (106), pp. 11–14. (in Ukrainian)

30. Hjarvard S. (2004) The Globalization of Language. How the Media Contribute to the Spread of English and the Emergence of Medialects. *Nordicom Review*. Nordicom: Gothenburg University, no. 1–2, pp. 75–97.

31. Pei M. (1968) One Language for the World. New York: Biblo and Tannen. 291 p.

32. Unger K. (2004) The Process of Globalization – The Process of Anglicising German Culture and Language? München; Ravensburg: GRIN Verlag, 9 p.

33. Woznicki K. (2007) Protokolle zur Globalisierung der deutschen Sprache / Protocols on the Globalization of the German Language. Berlin: Kadmos, 227 p.